

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA "VALAHIA" DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL *ISTORIE*

TEZĂ DE DOCTORAT

**CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof.univ.dr. Ioan OPRIȘ**

**DOCTORAND,
Maria-Mihaela AVRAM**

**TÂRGOVIȘTE
2023**

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA "VALAHIA" DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

**CONSIDERAȚII PRIVIND TRAFICUL CU OBIECTE
DE PATRIMONIU CULTURAL MOBIL ÎN
PERIOADA POSTDECEMBRISTĂ**
Rezumat

**CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof.univ.dr. Ioan OPRIȘ**

**DOCTORAND,
Maria-Mihaela AVRAM**

**TÂRGOVIȘTE
2023**

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

Lucrarea noastră se dorește a fi deopotrivă un semnal de alarmă față de pierderile suferite de patrimoniul național prin traficul cu obiecte de patrimoniu cultural mobil, o punere în valoare a bogăției de valori culturale românești, precum și un omagiu adus celor care, zi de zi, apără, recuperează, restaurează și promovează patrimoniul cultural mobil. Absența în istoriografia românească a unei lucrări care să comprime diferitele fațete ale traficului cu obiecte de patrimoniu cultural mobil, respectiv de la legislație, motivație, comercializare și educație, ne-a determinat să încercăm să umplem acest gol, cu exemple vechi și noi, inedite, într-o analiză și sinteză reprezentativă. Cercetarea noastră s-a axat pe trei direcții principale: prima, cea a legislației din perioada de după 1989, a încercat să prezinte în paralel actele normative interne și internaționale legate de protecția patrimoniului, a doua cea a traficului propriu-zis, cu toate implicațiile și a treia cea a importanței educației în salvagardarea obiectelor de patrimoniu mobil.

Teza este structurată pe șase capitole, o introducere privind principalele surse consultate, concluzii și anexe.

Surse istoriografice

Literatura de specialitate abundă de lucrări privind cultura și patrimoniul cultural, mai puțin însă axată pe traficul cu obiecte de patrimoniu. Am fost nevoiți să parcurgem o serie de lucrări cu conținut general din istoriografia română și străină, chiar dacă nu le-am cuprins apoi în bibliografia menționată, pentru a ne face o idee cuprinzătoare privind importanța patrimoniului și implicat a traficului cu obiecte culturale. Ne-au fost de mare ajutor lucrările unor specialiști de marcă precum Virgil Cândea, Radu Florescu, Ioan Opreș, Augustin Lazăr, Sergiu Musteață, Irina Târnoveanu Oberlander, Marius Ciută, care au întreprins cercetări ample, de pionierat, în domeniul patrimoniului cultural. Pentru a completa informațiile existente și publicate, am recurs la datele furnizate de Inspectorate de Poliție, la cele ale Curților de Apel din județele cele mai afectate de traficul cu obiecte de patrimoniu cultural mobil. Nu am ocolit nici informațiile din presă, uneori lacunare, dar semnificative pentru fiecare zonă a țării.

Ne-am orientat cu predilecție asupra surselor furnizate de către Ministerul Afacerilor Externe pentru protejarea patrimoniului cultural. Informații valoroase am obținut de la muzeele și

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

laboratoarele de restaurare a obiectelor de patrimoniu, obiecte care au fost recuperate în urma acțiunii autorităților române.

Nu în ultimul rând, am apelat la chestionarea unor persoane din instituții deținătoare de bunuri culturale mobile cât și opinia publică, respectiv elevi din ciclul liceal, studenți, cât și respondenți din mediul online.

Am aplicat metodologia cercetării științifice cu aplicabilitate în domeniul istoriei. Am apelat și la metoda interviului în procesul de restaurare a obiectelor deteriorate de către traficanți. O altă metodă pe care am folosit-o în capitolul șase a fost chestionarul.

Am folosit informații din domeniul judiciar, psihopedagogiei, managementului muzeal, al conservării și restaurării, completându-le cu informații culese din cercetarea de teren.

Cu toate că lucrări privind patrimoniul cultural mobil și imobil sunt foarte numeroase, informațiile privind traficul cu aceste obiecte sunt foarte puține.

Noutatea cercetării rezidă tocmai în coroborarea tuturor datelor legate de comerțul cu obiecte de patrimoniu cultural mobil, în analiza legislației interne și internaționale, în analiza comparativă a cazurilor de furt și trafic naționale cu cele de pe plan internațional, aportul de date inedite furnizate de Inspectoratele de Poliție și de Curțile de apel, cercetarea de teren acolo unde a fost posibil și nu în ultimul rând aplicarea unui chestionar și analizarea datelor privind educația pentru patrimoniu, ca factor esențial în recunoașterea și protejarea obiectelor de patrimoniu.

Structura lucrării

În primul capitol am definit termenul de cultură, cu toate implicațiile lui în era globalizării, am prezentat părerea a diferiți antropologi, cauzele distrugerii intenționate și neintenționate a patrimoniului cultural, precum și importanța patrimoniului pentru toate societățile. Diversitatea culturală ca și concept a fost dezbătută în convenții internaționale, punându-se accentul pe dialogul intercultural, care are un rol deosebit. Ea poate fi ocrotită numai dacă sunt garantate drepturile omului și libertățile fundamentale consfințite în Declarația Universală a Drepturilor Omului, sau garantate de dreptul internațional. Difuziunea culturală, respectiv răspândirea elementelor culturale de la o societate la alta, este responsabilă pentru majoritatea schimbărilor culturale din lume.

În capitolul al doilea, după ce am definit termenul de patrimoniu și am prezentat categoriile de patrimoniu, am prezentat un scurt istoric al activităților de ocrotire a patrimoniului, primele

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

măsuri clare și elaborate din Europa și din România, trecând apoi la detalierea fiecărei categorii. Un punct important a fost prezentarea modului în care are loc clasarea și evidența obiectelor de patrimoniu, precum și activitatea de cercetare din muzee, pe baza unor programe, în funcție de tipul de patrimoniu, de conservarea-restaurarea acestuia și de specificul publicului vizitator.

În a doua parte a capitolului ne-am concentrat atenția asupra legislației post decembriste, comparând însă și cu unele legi din perioada anterioară. Am încercat să analizăm cauzele și consecințele vidului legislativ din primii ani de după revoluție, ca apoi să prezentăm, cronologic, legile fundamentale, precum și felul în care s-au făcut eforturi pentru a ne alinia la legislația europeană, prin legi care să protejeze patrimoniul cultural românesc. Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, România a adoptat o legislație a patrimoniului în conformitate cu normele europene în domeniu. Prin acest fapt s-a produs în domeniul protecției patrimoniului o reformă, statul trebuind să țină seama de trei elemente, aici referindu-ne la:

- o bază legislativă cu principii și norme precise;
- mijloace logistice adecvate;
- resursa umană necesară aplicării celorlalte două elemente.

Recunoașterea unui obiect cu valoare patrimonială, indiferent că persoana este muzeograf, polițist sau vameș, necesită o pregătire complexă, un bagaj de cunoștințe din diferite domenii conexe, o informare permanentă asupra traficului ilicit cu obiecte de patrimoniu, precum și determinare în rolul asumat. Am subliniat de asemenea necesitatea elaborării unui Cod al patrimoniului cultural, după modelul altor țări europene. O piedică în privința punerii în aplicare a convențiilor internaționale o constituie diversitatea legislațiilor naționale, de care profită infractorii. Pentru a asigura o aplicare uniformă a măsurilor de prevenire a criminalității, UNODC a elaborat o serie de principii fundamentale care au avut ca rezultat adoptarea în 2014 de către Adunarea Generală a ONU a unor ghiduri internaționale, ca instrument practic pentru punerea în aplicare a măsurilor de prevenire a criminalității.

Capitolul al treilea analizează felul în care obiectele de patrimoniu cultural mobil își pot schimba proprietarul, prin moștenire, colecționare, achiziționare, dar și infracțiunile comise uneori pentru a le achiziționa, respectiv furt din proprietate privată, sau de stat, modalitățile fiind multiple și presupunând existența unei piețe și a unor intermediari. Am analizat fiecare modalitate de

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

schimbare a proprietarului cu exemple semnificative, din mediul urban și rural. Am insistat mai mult asupra activității detectoriștilor, cu exemple concludente și asupra eforturilor de a limita acest fenomen. Nu numai în mediul rural, dar și în cel urban, este nevoie de o explicare și atenționare a populației cu privire la ceea ce înseamnă patrimoniu și importanța lui. Important nu este doar obiectul în sine, ci și contextul în care a fost găsit.

Traficul de frontieră cu obiecte de patrimoniu cultural mobil a fost analizat cu exemple, subliniindu-se atât rezultatele pozitive în combaterea lui, cât și minusurile datorate corupției anumitor vameși. Gravitatea acestor grupări infracționale constă în ușurința și indiferența cu care tratau bunurile culturale de valoare care luau drumul străinătății, sărăcind astfel patrimoniul național.

Ne-am ocupat și de mijloacele de păstrare și manipulare a obiectelor de patrimoniu deoarece, orice proprietar, fie el instituție publică, sau persoană particulară, deținătoare de obiecte de patrimoniu, are obligația să protejeze și să întrețină prin mijloace proprii bunurile culturale deținute. Nu de puține ori, în urma descoperirilor întâmplătoare, sau intenționate, cu ajutorul detectoarelor de metale, asupra obiectelor descoperite se intervine cu mijloace empirice, deteriorându-se și mai mult obiectul în cauză. În cadrul muzeelor protejarea artefactelor se face în permanență, aplicându-se măsuri pentru asigurarea factorilor de mediu, respectiv lumină, temperatură și umiditate.

În capitolul IV am acordat atenția cuvenită măsurilor de prevenire a infracțiunilor, precum și politicilor de protejare ale autorităților, prin organismele naționale și internaționale. Am insistat asupra metodelor noi de securizare a spațiilor care adăpostesc obiecte de valoare, fie ele muzee, mănăstiri, schituri, sau colecții particulare, precum și a colaborării cu INTERPOL sau alte organisme internaționale preocupate de protejarea obiectelor de patrimoniu. Sistemele sofisticate de supraveghere înlocuiesc vechile lacăte și paznici, fiind din ce în ce mai performante. Metodele de monitorizare se întind de la camere de supraveghere non stop, senzori, uși magnetice, scanere, sisteme cu infraroșu, până la folosirea internetului, a sateliților, a inteligenței artificiale și a softurilor speciale. Lunile de lockdown din cauza pandemiei, au facilitat activitatea grupurilor infracționale. Faptul că o serie de muzee au trebuit să-și închidă porțile, pentru a-și proteja vizitatorii, a constituit o provocare uriașă, soluțiile de prevenire și protejare fiind specifice pentru fiecare instituție.

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

Cooperarea între specialiști, fie cu cei de la Interpol, fie cu cei din cadrul Poliției de Patrimoniu, din muzee, sau alte instituții culturale, au asigurat succesul a o serie de recuperări din străinătate.

Creșterea gradului de protejare eficientă a patrimoniului depinde și de inter-relaționarea cu sistemele legislative europene precum și implicarea în acest dialog a muzeelor, a universităților, institutelor de cultură și a organizațiilor profesionale, guvernamentale și nonguvernamentale.

Capitolul al cincilea s-a axat pe cele mai reprezentative studii de caz, România nefiind ocolită de traficanți, obiectele de patrimoniu prezentate și analizate fiind diverse, de la artefacte arheologice, la cele de cult, sau de artă, la cele de carte rară, până la cele de mari dimensiuni, precum locomotivele vechi. După un scurt istoric al celor mai cunoscute furturi din lume de obiecte de patrimoniu, am trecut la situația din România, analizând separat cazurile din fiecare domeniu.

Studiile de caz au cuprins atât exemple binecunoscute, cu răsunet în țară și străinătate, cât și exemple mai puțin cunoscute, sau chiar inedite, furnizate de Inspectoratele de Poliție, sau de Curțile de apel, acolo unde făptuitorii au fost urmăriți penal. Am urmărit, acolo unde a fost posibil, și finalizarea cazurilor, dar și cazurile neelucidate până în prezent. Am prezentat și câteva baze de date, interne și internaționale, unde doritorii pot găsi liste cu obiecte dispărute, puse în urmărire, lista completându-se permanent. Nu au fost uitate nici falsurile care au inundat la un moment dat piața, fiind tranzacționate drept autentice.

Odată ce sunt recuperate, obiectele de patrimoniu cultural mobil mai au de parcurs câteva etape înainte de a ajunge din nou să fie expuse, sau returnate proprietarilor de drept. Condițiile în care au fost depozitate, sau ascunse de traficanți, nu întruneau întotdeauna standardele de lumină, temperatură, umiditate, etc, deci de conservare, adecvată. Ele sunt evaluate și acolo unde este cazul sunt restaurate, proces migălos și îndelungat. În România există laboratoare și ateliere de conservare și restaurare autorizate, specializate pe diferite domenii la București, Suceava, Brăila, Iași, Slobozia, Brașov, Tulcea, Călăraș, Cluj-Napoca, Satu Mare, Sibiu, Târgu Mureș, Sinaia, Craiova, Ploiești, Deva, Bistrița, Zalău, Pitești și Sighetul Marmației. Contribuția restauratorilor este de netăgăduit, sute de artefacte fiind restaurate și conservate, de la cărți rare, icoane, obiecte din lemn, textile, ceramică, metal, pictură pe diferite suporturi, până la piese de pe șantierele arheologice. Experiența lor a salvat obiecte de mare valoare din patrimoniul românesc. Conservarea și restaurarea obiectelor de patrimoniu este eficientă doar dacă se desfășoară pe criterii științifice care să le aducă cât mai

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

aproape de starea lor inițială. În cursul restaurării se urmărește excluderea oricărui adaos care i-ar putea modifica forma, structura, stilul, sau maniera specifică perioadei în care a fost creat. Această etapă fiind încheiată, urmează revenirea lor în muzee, sau în spațiile de unde au fost furate, pentru a fi puse din nou în valoare. Revenirea presupune și ea asigurarea unui climat sigur, precum și evidențierea valorii acestor obiecte patrimoniale.

Traficul cu obiecte de patrimoniu s-a făcut în dublu sens, respectiv nu doar au părăsit țara, ci în unele cazuri au fost aduse în țară, prin diverse mijloace, din spațiul european și nu numai. Cele care au putut fi recuperate, prin efortul conjugat al Poliției de patrimoniu, al muzeelor și al autorităților locale și centrale, au fost expuse după o prealabilă restaurare, în cadrul expozițiilor muzeale, sau au fost returnate proprietarilor din străinătate.

Capitolul al șaselea este deosebit de important, pentru că pune accentul pe educația pentru patrimoniu. Pentru aceasta ne-am referit nu numai la cooperarea internațională din cadrul programelor educaționale, ci și la proiecte naționale de amploare, precum și la beneficiile pedagogiei muzeale. Muzeul are datoria să se adapteze nu numai la cerințele publicului de azi, ci și la cel de mâine, vizitatorul fiind îndemnat să se implice, să comunice, să se informeze, dar și să se relaxeze, într-un mediu propice dezvoltării gândirii și imaginației. Educația în și prin muzeu, educația continuă și permanentă indiferent de vârstă, adaptarea la profilul psihologic și comportamental al vizitatorului, sunt aspecte luate în considerare în managementul muzeal. Muzeele au evoluat foarte mult în ceea ce privește modul de abordare a relației cu publicul: de la vitrinele sobre de care nu aveai voie să te apropii, la exponate pe care vizitatorul este rugat să le atingă, la workshopuri, la serate muzicale, concerte sau dezbateri cu elevi și studenți, la holograme, și activități de voluntariat. Aceste metode au menirea să atragă vizitatorii, să-i facă să revină, să le stârnească curiozitatea și imaginația. Muzeul virtual dă posibilitatea profesorilor și elevilor să viziteze exponatele fără să se deplaseze din sălile de curs, să se oprească și să comenteze cele văzute.

În ciuda eforturilor făcute de muzee de a-și dezvolta colecțiile, de a le diversifica, de a aplica noi strategii de management, de a investi în noi programe și servicii, de a lărgi perspectivele de abordare a tematicilor, de a aplica metode interdisciplinare, experimentale, dacă nu există o legătură mai strânsă cu școala, cu profesorii, cu Ministerul Învățământului în general, cu autoritățile din

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

mediul rural, cu massmedia chiar, - o parte dintre beneficiari, cei mai mulți din mediul rural, vor fi lipsiți de beneficiile educației muzeale.

Profesorii pot să vină de asemenea cu propuneri, cu proiecte, cu sugestii, ei fiind cei care formează și îndrumă generații întregi în direcția cunoașterii și protejării patrimoniului național. Ei trebuie să îmbine pedagogia pentru patrimoniu cu psihologia copilului, pentru a găsi căile cele mai potrivite spre mintea și inima elevilor. Universitățile oferă și ele cursuri legate de patrimoniul cultural, în special în cadrul facultăților de istorie și filosofie, informațiile privind în general patrimoniul arheologic, arhitectural, urban, turistic, precum și tehnici de cercetare, datare și interpretare în investigarea bunurilor de patrimoniu. Dacă, așa cum se spune, ignoranța ucide, profesorii trebuie să ucidă ignoranța, pentru că, așa cum am mai subliniat, responsabilitatea păstrării patrimoniului cultural revine fiecărui individ din societate. În ajutorul profesorilor au fost elaborate o serie de ghiduri menite să îi îndrume în procesul de predare, să completeze informațiile furnizate de manualele școlare.

Am inclus în lucrare și un experiment personal, menit să verifice cunoștințele publicului cu privire la patrimoniul național. Ne-am propus să aplicăm un test simplu, fără pretenții de chestionar sociologic, celor care nu lucrează în instituțiile culturale, sau de cercetare și deci nu sunt specialiști în domeniul pedagogiei patrimoniului, pentru a vedea în ce măsură cei chestionați sunt familiarizați cu anumiți termeni, sau sunt interesați de valorile patrimoniale. Am alcătuit un număr redus de întrebări de bază, știut fiind faptul că elevii și în general tinerii, se feresc să răspundă la chestionare stufoase, care necesită mult timp pentru a răspunde. Cei chestionați sunt din medii diferite, cu pregătiri diferite, elevi sau foști elevi la școlile la care am predat, plus corespondenți din rețeaua personală de socializare. Răspunsurile la chestionar ne-au condus la anumite concluzii generale, care ar putea da loc la dezbateri ulterioare în cadrul lecțiilor la clase. Acest simplu test poate folosi dascălilor care predau elemente de patrimoniu cultural, pentru a pune accentul pe acele neajunsuri constatate din răspunsurile elevilor de la clasă, dar și pentru a putea dezbate și dezvolta teme legate de protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului.

Cooperarea internațională în domeniul pedagogiei pentru patrimoniu s-a manifestat și prin organizarea de evenimente comune cum ar fi *Zilele Europene ale Patrimoniului*, cunoscute și sub denumirea de *Heritage Open Days*, proiect lansat în 1985 de către Consiliul European.

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

Pentru a avea o evidență clară a valorilor de patrimoniu existente, s-a trecut la digitalizarea documentelor de importanță majoră, facilitând astfel accesul rapid al cercetătorilor și al publicului la informații. Arhivele naționale, bibliotecile, muzeele, universitățile, instituțiile deținătoare de valori culturale, au înțeles nevoia de a informa, prin digitalizare, asupra bazei de date deținute.

În concluzii, ne-am referit la impactul schimbărilor globale asupra moștenirii culturale, la crearea de noi tradiții alături de cele vechi, la efortul comun al polițiștilor, muzeografilor, conservatorilor, etnografilor și cercetătorilor în general, pentru protejarea, păstrarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural mobil. Fiecare obiect de patrimoniu are în spatele lui o istorie bogată, de la nașterea lui din mâna unui artizan, la schimbarea proprietarului, la descrierea prin câte mâini a trecut, felul în care a fost întreținut și protejat, deteriorările pe care le-a suferit, fie din cauze naturale fie din neglijență sau neștiință, recuperarea eventuală și restaurarea lui, pentru ca în final să ajungă într-un muzeu și să fie admirat de public.

Artefactele care ajung să fie tranzitate ilegal provin de cele mai multe ori din săpături ilegale, apoi din furturi din biserici, locuințe, muzee, iar mai recent din comerțul online. Stoparea acestui fenomen este greu de obținut atâta vreme cât sunt persoane care acceptă să achiziționeze obiecte de patrimoniu de la traficanți. Din păcate legislația pedepsește, atunci când îi prinde, doar pe cei care fac trafic ilegal cu aceste valori și mai puțin pe cei care achiziționează. Ar fi necesară o legislație dură împotriva muzeelor care acceptă să achiziționeze obiecte fără să le se cunoască proveniența, precum și împotriva persoanelor fizice care cumpără astfel de obiecte. Dacă nu este cerere, dispare oferta. Traficul ilegal răspunde unor cereri de pe piața neagră, vina fiind la fel de mare a celor care cumpără, cu cea a celor care vând. Procesul recuperării artefactelor de către Poliția de Patrimoniu este uneori îngreunat de legislația încâlcită, de birocrație, de tergiversarea proceselor penale ani de zile până când infracțiunea este prescrisă, de numărul mic de angajați și uneori, de indiferența autorităților. “Industria” traficului cu obiecte de patrimoniu are câștiguri de miliarde de dolari, rețelele de hoți fiind tot mai multe și tot mai bine organizate. În 2020 vânzările de obiecte de artă și antichități din Orientul Apropiat de exemplu, au atins cifra de 50 de miliarde de dolari și este în creștere cu fiecare an. În anumite țări s-a recurs la crearea unui muzeu care să cuprindă toate obiectele recuperate de la traficanți, fiecare cu istoria lui, pentru a sublinia importanța salvagărdării și protejării acestor bunuri unice.

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE**

Convențiile internaționale ar trebui să răspundă cererilor de retrocedare a obiectelor însușite în urma războaielor, a anexărilor teritoriale, a deposedării în perioada holocaustului, sau din perioada comunistă. Proprietarii de drept, fie ei persoane fizice sau juridice, ar trebui repuși în posesie. Din păcate, abundența de obiecte de patrimoniu care nu aparțin propriei nații, aflate în muzeele lumii, face aproape imposibil acest demers.

Este important să-ți cunoști valorile trecutului cu care te identifice și să știi care este aportul nației tale la moștenirea globală. Este într-un fel o manifestare de mândrie națională, faptul că generațiile din care provii au produs artefacte unice, valoroase, considerate că au îmbogățit patrimoniul universal.

Autoritățile, muzeele, legislația vin în sprijinul acestui efort de păstrare, conservare și valorificare a patrimoniului cultural. Uitarea este mai periculoasă decât pierderea unui obiect de patrimoniu. Uitarea este emblema vulnerabilității întregii condiții istorice.

Conștientizarea populației cu privire la importanța patrimoniului național care ne definește, stimularea concetățenilor în a combate traficul cu obiecte de patrimoniu, recuperarea valorilor naționale ajunse în afara granițelor țării, sunt obiective majore, care nu au dată limită. Permanent, trebuie folosite toate mijloacele pentru ca să nu uităm trecutul care ne definește și să permitem generațiilor viitoare să-l cunoască și să-l îmbogățească.

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

PhD THESIS

**PhD SUPERVISOR,
Professor Ioan OPRÎȘ, PhD**

**PhD CANDIDATE
Maria-Mihaela AVRAM**

**TÂRGOVIȘTE
2023**

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

**CONSIDERATIONS ON THE TRAFFICKING OF
MOVABLE CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN
THE POST-1989 PERIOD**

Summary

**PhD SUPERVISOR,
Professor Ioan OPRIȘ, PhD**

**PhD CANDIDATE
Maria-Mihaela AVRAM**

**TÂRGOVIȘTE
2023**

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

Our work is intended to be both an alarm signal against the losses suffered by the national heritage through the trafficking of movable cultural heritage objects, a valorization of the richness of Romanian cultural values, as well as a tribute to those who, day by day, defend, recover, restore and promote the mobile cultural heritage. The absence in Romanian historiography of a work that compresses the different facets of trafficking in movable cultural heritage objects, respectively from legislation, motivation, marketing, and education, determined us to try to fill this gap, with old and new, novel examples, in a representative analysis and synthesis. Our research focused on three main directions: the first, that of the legislation in the period after 1989, which tried to present in parallel the domestic and international normative acts related to heritage protection, the second that of traffic itself, with all the implications and the third that of the importance of education in safeguarding movable heritage objects.

The thesis is structured in six chapters, an introduction to the main sources consulted, conclusions and annexes.

Historiographic sources

The literature is full of works on culture and cultural heritage, but less focused on trafficking of heritage objects. We had to go through a series of works with general content from Romanian and foreign historiography, even if we did not include them in the mentioned bibliography, to get a comprehensive idea of the importance of heritage and, implicitly, of trafficking of cultural objects. We were greatly helped by the work of leading specialists such as Virgil Cândeș, Radu Florescu, Ioan Opriș, Augustin Lazăr, Sergiu Musteață, Irina Târnoveanu Oberlander, Marius Ciută, who undertook extensive, pioneering research in the field of cultural heritage. To complete the existing and published information, we resorted to the data provided by the Police Inspectorates, to those of the Courts of Appeal in the counties most affected by the trafficking of mobile cultural heritage objects. We have also not avoided information in the press, sometimes incomplete but significant for each area of the country.

We focused mainly on the sources provided by the Ministry of Foreign Affairs for the protection of cultural heritage. We obtained valuable information from museums and laboratories for

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

the restoration of heritage objects, objects that were recovered following the action of the Romanian authorities.

Last but not least, we have used the questioning of people from institutions holding mobile cultural goods as well as public opinion, i.e., high school and university students, as well as online respondents.

We have applied the methodology of scientific research with application in the field of history. We also resorted to the interview method in the process of restoring objects damaged by traffickers. Another method I used in chapter six was the questionnaire.

We used information from the fields of forensics, psychopedagogy, museum management, conservation and restoration, complementing it with information gathered from field research.

Although works on movable and immovable cultural heritage are very numerous, information on the trafficking of these objects is very scarce.

The novelty of the research lies precisely in the corroboration of all the data related to the trade in objects of movable cultural heritage, in the analysis of national and international legislation, in the comparative analysis of national and international cases of theft and trafficking, the contribution of unpublished data provided by Police Inspectorates and Courts of Appeal, field research where possible and, last but not least, the application of a questionnaire and the analysis of data on heritage education as an essential factor in the recognition and protection of heritage objects.

Structure of the work

In the first chapter we defined the term culture, with all its implications in the era of globalisation, we presented the opinion of different anthropologists, the causes of intentional and unintentional destruction of cultural heritage, as well as the importance of heritage for all societies. Cultural diversity as a concept has been debated in international conventions, with an emphasis on intercultural dialogue, which has a special role. It can only be protected if the human rights and fundamental freedoms enshrined in the Universal Declaration of Human Rights are guaranteed or guaranteed by international law. Cultural diffusion, i.e., the spread of cultural elements from one society to another, is responsible for most of the cultural changes in the world.

In the second chapter, after defining the term heritage and presenting the heritage categories, we presented a brief history of heritage protection activities, the first clear and elaborate measures in

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

Europe and Romania, then moving on to detailing each category. An important point was the presentation of how the classification and record of heritage objects takes place, as well as the research activity in museums, based on programs, depending on the type of heritage, its conservation-restoration and the specifics of the visiting public.

In the second part of the chapter, we focused our attention on the post-1989 legislation, comparing it with some laws of the previous period. We tried to analyze the causes and consequences of the legislative vacuum in the first years after the revolution, and then present, chronologically, the fundamental laws, as well as how efforts were made to align with European legislation, through laws to protect the Romanian cultural heritage. With the accession to the European Union, Romania adopted a heritage legislation in accordance with the European norms in the field. Through this, a reform took place in the field of heritage protection, the state having to consider three elements, here referring to:

- a legislative basis with precise principles and rules;
- appropriate logistical means;
- the human resources necessary for the application of the other two elements.

The recognition of an object with patrimonial value, regardless of whether the person is a museographer, policeman or customs officer, requires complex training, knowledge from various related fields, permanent information on illicit trafficking in patrimonial objects, as well as determination in the assumed role. We also highlighted the need to develop a Cultural Heritage Code, following the model of other European countries. One hindrance to the implementation of international conventions is the diversity of national laws that criminals take advantage of. To ensure a uniform application of crime prevention measures, UNODC has developed several fundamental principles which resulted in the adoption of international guidelines by the UN General Assembly in 2014 as a practical tool for implementing crime prevention measures.

The third chapter analyzes how movable cultural heritage objects can change their owner, through inheritance, collecting, and acquisition, but also the crimes sometimes committed to acquire them, respectively theft from private or state property, the ways being multiple and assuming the existence of a market and intermediaries. We analyzed each way of changing ownership with significant examples, from urban and rural areas. We have put more emphasis on the work of

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

detectorists, with conclusive examples and efforts to limit this phenomenon. Not only in rural areas but also in urban areas, there is a need to explain and warn the population about what heritage means and its importance. What matters is not only the object itself but also the context in which it was found.

Border traffic with movable cultural heritage objects was analyzed with examples, highlighting both the positive results in combating it and the minuses due to the corruption of certain customs officers. The seriousness of these criminal groups lies in the ease and indifference with which they treated the valuable cultural goods that went abroad, thus impoverishing the national heritage.

We also dealt with the means of preserving and manipulating heritage objects because any owner, be it a public institution or a private person, owner of heritage objects, must protect and maintain by his means the cultural goods he owns. Not infrequently, following accidental or intentional discoveries, with the help of metal detectors, the discovered objects are intervened with empirical means, further damaging the object in question. In museums, the protection of artefacts is done permanently, applying measures to ensure environmental factors, namely light, temperature and humidity.

In Chapter IV we have paid due attention to crime prevention measures, as well as to the protection policies of the authorities, through national and international bodies. We insisted on new methods of securing premises housing valuable objects, be they museums, monasteries, hermitages, or private collections, as well as collaboration with INTERPOL or other international bodies concerned with the protection of heritage objects. Sophisticated surveillance systems replace the old locks and guards, being more and more performant. Monitoring methods range from non-stop surveillance cameras, sensors, magnetic doors, scanners, and infrared systems to the use of the Internet, satellites, artificial intelligence and special software. The months of lockdown due to the pandemic have facilitated the activity of criminal groups. The fact that several museums had to close their doors to protect their visitors was a huge challenge, the prevention and protection solutions being specific to each institution. Cooperation between specialists, whether with Interpol or with those from the Heritage Police, museums, or other cultural institutions, ensured the success of a series of recoveries abroad.

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

Increasing the effective protection of heritage also depends on the inter-relationship with European legislative systems as well as the involvement in this dialogue of museums, universities, cultural institutes and professional, governmental and non-governmental organisations.

The fifth chapter focused on the most representative case studies, Romania not being bypassed by traffickers, the heritage objects presented and analysed being diverse, from archaeological artefacts to cult artefacts to art artefacts to rare books, to large ones such as old locomotives. After a brief history of the most famous thefts of heritage objects in the world, we moved on to the situation in Romania, analyzing separately the cases in each field.

The case studies included both well-known examples, resounding in the country and abroad, as well as lesser-known, or even novel, examples provided by the Police Inspectorates, or by the Courts of Appeal, where the perpetrators were prosecuted. We followed, where possible, the completion of cases, but also the cases not solved so far. We also presented several databases, domestic and international, where those interested can find lists of missing objects, pursued, the list being permanently completed. The fakes that flooded the market at one point were not forgotten, being traded as authentic.

Once they are recovered, movable cultural heritage objects still have a few steps to go before they are again on display or returned to their rightful owners. The conditions in which they were stored, or hidden by traffickers, did not always meet the standards of light, temperature, humidity, etc., and therefore of proper preservation. They are evaluated and, where necessary, restored, a painstaking and lengthy process. In Romania, there are authorized conservation and restoration laboratories and workshops, specialising in different fields in Bucharest, Suceava, Brăila, Iași, Slobozia, Brașov, Tulcea, Călărași, Cluj-Napoca, Satu Mare, Sibiu, Târgu Mureș, Sinaia, Craiova, Ploiești, Deva, Bistrița, Zalău, Pitești and Sighetul Marmăției. The contribution of the restorers is undeniable, with hundreds of artefacts being restored and preserved, from rare books, icons, wooden objects, textiles, ceramics, metal, and paintings on various supports, to pieces from archaeological sites. Their experience saved valuable objects from the Romanian heritage. The conservation and restoration of heritage objects is effective only if it is carried out on scientific criteria that bring them as close as possible to their original state. During restoration, the aim is to exclude any addition that could alter its shape, structure, style, or manner specific to the period in which it was created. Once

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

this stage is completed, they will be returned to museums, or to the premises from which they were stolen, to be put back on display. Return also involves ensuring a safe climate, as well as highlighting the value of these heritage objects.

The trafficking of heritage objects was done in two directions, namely not only they left the country, but in some cases, they were brought into the country, by various means, from European space and beyond. Those that could be recovered, through the joint effort of the Heritage Police, museums and local and central authorities, were exhibited after a prior restoration, within museum exhibitions, or were returned to their owners abroad.

Chapter six is particularly important because it focuses on heritage education. For this, we referred not only to international cooperation within educational programs but also to large-scale national projects, as well as to the benefits of museum pedagogy. The museum has a duty to adapt not only to the demands of today's audience but also to future audiences, encouraging visitors to engage, communicate, inform themselves and relax in an environment conducive to the development of thought and imagination. Education in and through the museum, continuous and permanent education regardless of age, and adaptation to the psychological and behavioural profile of the visitor are aspects taken into account in museum management. Museums have evolved a lot in terms of how to approach the relationship with the audience: from sober showcases that you were not allowed to approach, to exhibits that the visitor is asked to touch, to workshops, to musical evenings, concerts or debates with pupils and students, to holograms, and volunteer activities. These methods are meant to attract visitors, to make them come back, and to arouse their curiosity and imagination. The virtual museum allows teachers and students to visit the exhibits without moving from the classrooms, to stop and comment on what they saw.

Despite the efforts made by museums to develop their collections, diversify them, apply new management strategies, invest in new programmes and services, broaden the perspectives of approaching themes, to apply interdisciplinary, experimental methods, if there is not a closer link with schools, with teachers, with the Ministry of Education in general, with rural authorities, even with the media, - a part of the beneficiaries, most of them from rural areas, will be deprived of the benefits of museum education.

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD HUMANITIES
HISTORY FIELD

Teachers can also come up with proposals, projects, and suggestions, being the ones who form and guide entire generations in the direction of knowledge and protection of the national heritage. They must combine heritage pedagogy with child psychology to find the most appropriate pathways to students' minds and hearts. Universities also offer courses related to cultural heritage, especially within the faculties of history and philosophy, information on archaeological, architectural, urban, and touristic heritage in general, as well as research, dating and interpretation techniques in investigating heritage assets. If, as they say, ignorance kills, teachers must kill ignorance, because, as I have pointed out before, the responsibility for preserving cultural heritage lies with every individual in society. To help teachers, a series of guides have been developed to guide them in the teaching process, and to supplement the information provided by school textbooks.

I also included in the paper a personal experiment, meant to verify the public's knowledge of the national heritage. We did not propose to apply a simple test, without claims of the sociological questionnaire, to those who do not work in cultural or research institutions and therefore are not specialists in the field of heritage pedagogy, to see to what extent those questioned are familiar with certain terms, or are interested in heritage values. We have compiled a small number of basic questions, knowing that students, and young people in general, shy away from answering lengthy questionnaires that take a long time to answer. Those surveyed are from different backgrounds, with different trainings, students or former students at the schools where I taught, plus correspondents from my social network. The answers to the questionnaire led us to certain general conclusions, which could give rise to further debate in classroom lessons. This simple test can be used by teachers who teach elements of cultural heritage to highlight those shortcomings found in the students' answers in class, but also to be able to debate and develop themes related to heritage protection, conservation, and enhancement.

International cooperation in the field of heritage pedagogy has also manifested itself through the organisation of joint events such as *the European Heritage Days*, also known as *Heritage Open Days*, a project launched in 1985 by the European Council.

To have a clear record of existing heritage values, the digitisation of key documents has been undertaken, facilitating rapid access to information for researchers and the public. National archives,

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

libraries, museums, universities, and institutions holding cultural values, have understood the need to inform, through digitisation, on their database.

In our conclusions, we referred to the impact of global changes on cultural heritage, to the creation of new traditions alongside the old ones, to the joint effort of policemen, museographers, curators, ethnographers and researchers, in general, to protect, preserve, conserve and enhance the mobile cultural heritage. Each heritage object has a rich history behind it, from its birth by the hand of an artisan, to the change of owner, to the description of how many hands it has passed through, how it has been maintained and protected, the damage it has suffered, whether from natural causes or neglect or ignorance, its eventual recovery and restoration, and finally to a museum to be admired by the public.

The artefacts that end up being smuggled often come from illegal excavations, then from thefts from churches, homes, museums, and more recently from online trade. Stopping this phenomenon is difficult to achieve as long as there are people who agree to purchase heritage objects from traffickers. Unfortunately, when it finds them, the law punishes only those who illegally traffic these valuables and less those who purchase them. Tough legislation is needed against museums that agree to purchase objects without knowing their origin and against individuals who purchase such objects. If there is no demand, supply disappears. Illegal trafficking responds to black market demands, the blame being as great for those who purchase as for those who sell. The process of artefact recovery by the Heritage Police is sometimes hampered by tangled legislation, and bureaucracy, dragging criminal trials for years until the crime is time-barred, the small number of employees and sometimes the indifference of the authorities. The "industry" of trafficking in heritage objects has revenues of billions of dollars, with networks of thieves being more and better organised. In 2020, sales of art and antiques in the Near East, for example, reached \$50 billion and are growing every year. Some countries have resorted to creating a museum of all the objects recovered from traffickers, each with its history, to highlight the importance of safeguarding and protecting these unique assets.

International conventions should respond to demands for the restitution of objects appropriated as a result of wars, territorial annexations, or dispossession during the Holocaust, or the communist era. The rightful owners, whether natural or legal persons, should be repossessed.

MINISTRY OF EDUCATION
"VALAHIA" UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC SCIENCES AND
HUMANITIES
FUNDAMENTAL FIELD *HUMANITIES*
HISTORY FIELD

Unfortunately, the abundance of heritage objects that do not belong to one's nation, found in the museums of the world, makes this almost impossible.

It is important to know the values of your past with which you identify and to know what your nation's contribution is to the global heritage. It is, in a way, a manifestation of national pride, that the generations from which you come have produced unique, valuable artifacts, considered to have enriched the universal heritage.

Authorities, museums, and legislation support this effort to preserve, conserve and enhance cultural heritage. Forgetting is more dangerous than losing a heritage object. Forgetting is emblematic of the vulnerability of the whole historical condition.

Raising public awareness of the importance of the national heritage that defines us, stimulating fellow citizens to combat the trafficking of heritage objects, and recovering national values that have reached outside the country's borders, are major objectives that have no deadline. All means must always be used so that we do not forget the past that defines us and allow future generations to know and enrich it.